

S E J M
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Druk nr 29
Warszawa, 10 listopada 1997 r.

III kadencja
Prezydent
Rzeczypospolitej Polskiej

Pan
Maciej PŁAŻYŃSKI
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Panie Marszałku,

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483) - przedstawiam Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy:

- o zmianie ustawy o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że do prezentowania mojego stanowiska w tej sprawie, w toku prac parlamentarnych upoważniam Pana Marka Siwca Sekretarza Stanu w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego oraz Pana Marka Dukaczewskiego, Podsekretarza Stanu w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego.

Z poważaniem

(-) Aleksander Kwaśniewski

PROJEKT

U S T A W A z dnia 1997 r.

o zmianie ustawy o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne.

Art. 1

W ustawie z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz. U. Nr 70, poz. 443) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Do właściwości Sądu Lustracyjnego należy orzekanie o świadomym zatajeniu w oświadczeniu, o którym mowa w art. 6 ust. 1, faktu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w ustawie lub współpracy z tymi organami w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 10 maja 1990 r.”;

2) art. 4 otrzymuje brzmienie:

„Art. 4.1. Współpracą w rozumieniu ustawy jest świadome, tajne i dobrowolne współdziałanie w zakresie wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych z jednostkami organów bezpieczeństwa, o których mowa w art. 2 ust. 1 i 2, jeżeli współpraca ta skierowana była przeciwko opozycji demokratycznej, kościołom i innym związkom wyznaniowym, związkom zawodowym lub gdy szkodziła suwerennościowym dążeniom Narodu Polskiego, wolnościom i prawom obywatelskim albo dobrom osobistym człowieka.

2. Współpraca, o której mowa w ust. 1, nie obejmuje zbierania i przekazywania informacji mieszczących się w zakresie zadań wywiadu, kontrwywiadu i ochrony granic, jak również działania, którego obowiązek wynikał z przepisów prawnych obowiązujących w czasie tego działania.”;

3) po art. 4 dodaje się art. 4a w brzmieniu:

„Art. 4a. Służbą w rozumieniu ustawy nie jest pełnienie jej w jednostkach wojskowych i milicyjnych, wymienionych w art. 2 ust. 1 i 2, będące wykonywaniem obowiązku ustawowego.”;

4) w art. 7 ust. 4 i 5 otrzymują brzmienie:

„4. Organy, którym składane są oświadczenia, przekazują je niezwłocznie, z zastrzeżeniem ust. 5, do Sądu Lustracyjnego celem rozpoznania w trybie określonym w Rozdziale 4.

5. Oświadczenie kandydata na posła albo senatora przekazuje się jedynie w przypadku, gdy zostanie on wybrany.”;

5) art. 12 otrzymuje brzmienie:

„Art. 12. 1. Sąd Lustracyjny składa się z 7 sędziów sądów apelacyjnych oraz z 14 sędziów sądów wojewódzkich, delegowanych za ich zgodą, przez Ministra Sprawiedliwości na okres 4 lat do pełnienia obowiązków sędziego Sądu Lustracyjnego.

2. Kandydaci na stanowiska sędziów Sądu Lustracyjnego zgłaszani odpowiednio przez zgromadzenia ogólne sędziów sądów apelacyjnych oraz przez zgromadzenia ogólne sędziów sądów wojewódzkich przedstawiani są Ministrowi Sprawiedliwości za pośrednictwem Krajowej Rady Sądownictwa, która w terminie 14 dni wyraża swoją opinię o kandydatach.

3. Kandydat negatywnie zaopiniowany przez Krajową Radę Sądownictwa nie może być delegowany do pełnienia obowiązków sędziego Sądu Lustracyjnego.

4. Jeżeli z powodu niezgłoszenia przez zgromadzenia ogólne sędziów odpowiedniej liczby kandydatów lub w razie negatywnego ich zaopiniowania przez Krajową Radę Sądownictwa nie jest możliwe powołanie Sądu Lustracyjnego w pełnym składzie, Minister Sprawiedliwości, po uzyskaniu zgody Krajowej Rady Sądownictwa, może delegować sędziego nawet bez jego zgody do pełnienia obowiązków sędziego Sądu Lustracyjnego na okres nie dłuższy niż 6 miesięcy w ciągu roku, a następnie na jego miejsce delegować innego sędziego.”;

6) po art. 12 dodaje się art. 12a i 12b w brzmieniu:

- a) „Art.12a. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób zwoływania i przeprowadzania zgromadzeń sędziów sądów apelacyjnych i wojewódzkich dla dokonania wyboru kandydatów do Sądu Lustracyjnego.”,
- b) „Art.12b. Sędziemu, który został delegowany do Sądu Lustracyjnego przysługuje w okresie delegacji dodatkowe wynagrodzenie w wysokości określonej, w drodze rozporządzenia, przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.”;

7) w art. 13 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

- „3. W razie nieprzedstawienia kandydata na przewodniczącego Sądu Lustracyjnego w trybie ust.2, prezes Sądu Apelacyjnego przedstawia Sądowi Lustracyjnemu swojego kandydata.”;

8) w art. 14:

a) ust.2 otrzymuje brzmienie:

„2. Delegowanie do Sądu Lustracyjnego wygasa wskutek:

- 1) ustania stosunku służbowego sędziego w trybie określonym w ustawie z dnia 20 czerwca 1985 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25, Nr 77, poz. 355, Nr 91, poz. 421 i Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 34, poz. 163 i Nr 81, poz. 406, z 1996 r. Nr 77, poz. 367 oraz z 1997 r. Nr 75, poz. 471 i Nr 124, poz. 782),
- 2) prośby sędziego popartej przez prezesa Sądu Apelacyjnego w Warszawie i uwzględnionej przez Ministra Sprawiedliwości,
- 3) długotrwałej choroby uniemożliwiającej orzekanie,
- 4) śmierci sędziego,
- 5) stwierdzenia prawomocnym orzeczeniem Sądu Lustracyjnego faktu pracy, służby lub współpracy, o której mowa w art. 1 ust. 2.”,

b) po ust. 2 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

- „3. W przypadku wygaśnięcia delegowania z przyczyn wymienionych w ust. 2, Minister Sprawiedliwości uzupełnia skład Sądu Lustracyjnego w trybie określonym w art. 12.”;

9) w art. 17:

a) po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego odwołuje Rzecznika Interesu Publicznego lub jego zastępcę przed upływem kadencji, jeżeli:

- 1) zrzekł się swojej funkcji,
- 2) na skutek choroby, ułomności lub upadku sił stał się trwale niezdolny do pełnienia obowiązków,
- 3) został skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo popełnione z winy umyślnej,
- 4) stwierdzony został prawomocnym orzeczeniem Sądu Lustracyjnego fakt pracy, służby lub współpracy, o której mowa w art. 1 ust. 2.”,

b) w ust. 3 dodaje się zdanie drugie w brzmieniu: „Do pracowników Biura Rzecznika Interesu Publicznego stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o pracownikach urzędów państwowych.”,

c) po ust. 4 dodaje się ust. 5 w brzmieniu:

„5. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, określa w drodze rozporządzenia, wysokość wynagrodzenia Rzecznika Interesu Publicznego oraz jego zastępców.”;

10) po art. 20 dodaje się art. 20a w brzmieniu:

„Art.20a. Rzecznik Interesu Publicznego przyłącza się do postępowania przed Sądem Lustracyjnym na wniosek osoby poddanej postępowaniu lustracyjnemu albo z własnej inicjatywy, jeżeli uzna, że jego udział w tym postępowaniu leży w interesie wymiaru sprawiedliwości.”;

11) art. 22 skreśla się;

12) w art. 23 w ust. 2 wyrazy „w terminie 7 dni” zastępuje się wyrazami „w terminie 14 dni”;

13) art. 41 i art. 42 ust. 1 skreśla się.

Art. 2

Kandydaci na stanowiska sędziów Sądu Lustracyjnego pierwszej kadencji, zgłoszeni przez zgromadzenia ogólne, które odbyły się w trybie art. 41 ustawy wymienionej w art. 1, zachowują ważność wyboru pod warunkiem nie wniesienia przez nich sprzeciwu w terminie 14 dni od dnia wejścia w życie ustawy.

Art. 3

W sprawie zgłoszenia kandydatów na stanowiska sędziów Sądu Lustracyjnego pierwszej kadencji, prezesi sądów apelacyjnych oraz prezesi sądów wojewódzkich zwołują zgromadzenia ogólne sędziów właściwych sądów w terminie 30 dni od dnia wejścia w życie ustawy.

Art. 4

Pierwsze posiedzenie Sądu Lustracyjnego zwołuje Minister Sprawiedliwości najpóźniej w terminie 60 dni od dnia wejścia w życie ustawy.

Art. 5

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 1 pkt 6 lit. a, który wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Ustawa z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne, zwana „ustawą lustracyjną”, jest efektem prac Parlamentu nad kilkoma projektami ustaw, wśród których znajdował się projekt ustawy o Komisji Zaufania Publicznego wniesiony do łaski marszałkowskiej przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Przyjęta przez Sejm ustawa nie stanowi jednak rozwinięcia żadnego z projektów i jest aktem przygotowanym samodzielnie przez sejmową Komisję Nadzwyczajną do Rozpatrzenia Projektów Ustaw Lustracyjnych. Ustawa lustracyjna mająca zapobiec zajmowaniu stanowisk istotnych dla funkcjonowania państwa przez byłych współpracowników i funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa, pomimo formalnego wejścia w życie nie jest stosowana z powodu błędów legislacyjnych, których usunięcie w praktycznym stosowaniu ustawy okazało się niemożliwe.

Celem przedkładanego projektu nowelizacji jest próba eliminacji dostrzeżonych mankamentów ustawy i umożliwienie praktycznego jej stosowania.

Rozpoczęcie działalności orzeczniczej przez Sąd Lustracyjny oczekiwane jest przez społeczeństwo. Z badań przeprowadzonych w ubiegłym roku przez Centrum Badania Opinii Społecznej wynika, że połowa ankietowanych przedstawicieli reprezentatywnej grupy dorosłych mieszkańców Polski uważa lustrację za jeden z ważniejszych problemów, który należy rozwiązać. Lustracja stała się etapem przez który Polska musi przejść, tak jak to uczyniły wszystkie państwa dokonujące ustrojowej transformacji.

Kwestią zasadniczą i uniemożliwiającą stosowanie ustawy lustracyjnej okazał się, niedostatecznie określony w ustawie tryb wyłaniania sędziów Sądu

Lustracyjnego. Projekt ustawy precyzując liczbę sędziów sądów wojewódzkich i sądów apelacyjnych, którzy mogą zostać delegowani przez Ministra Sprawiedliwości do pełnienia obowiązków sędziego Sądu Lustracyjnego zakłada, że kandydatury sędziów zgłoszone przez odpowiednie zgromadzenia ogólne sędziów, przekazywane będą Ministrowi Sprawiedliwości za pośrednictwem Krajowej Rady Sądownictwa zobowiązanej do zaopiniowania kandydata. Należy podkreślić, iż opinia Krajowej Rady Sądownictwa będzie miała charakter wiążący, co oznacza, iż Minister Sprawiedliwości nie będzie uprawniony do delegowania sędziego, jeżeli jego kandydatura uzyskała negatywną opinię Krajowej Rady Sądownictwa.

W celu uniknięcia niemożności utworzenia Sądu Lustracyjnego z powodu braku odpowiedniej liczby kandydatów zgłaszanych przez zgromadzenia ogólne sędziów, w projekcie nowelizacji przyznano Ministrowi Sprawiedliwości prawo delegowania sędziego do pełnienia obowiązków sędziego Sądu Lustracyjnego nawet bez jego zgody, lecz jedynie na okres 6 miesięcy w ciągu roku i po uzyskaniu zezwolenia Krajowej Rady Sądownictwa.

Dostrzegając konieczność gratyfikacji sędziów w sposób adekwatny do wagi spraw rozpoznawanych przez Sąd Lustracyjny, w projekcie ustawy zaproponowano, by w okresie delegacji sędziemu przysługiwało dodatkowe wynagrodzenie w wysokości określonej przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Poza niedostatecznie określonym trybem wyłaniania sędziów Sądu Lustracyjnego, kolejną istotną wadą ustawy z dnia 11 kwietnia 1997 r. jest brak zdefiniowania pojęcia „współpracy” m.in. poprzez pominięcie określenia jej treści (np. działanie przeciwko opozycji demokratycznej lub kościołowi), motywu (np. chęć osiągnięcia korzyści materialnej) lub przesłanek podjęcia (dobrowolność lub wymuszenie, a zwłaszcza szantaż). Ustawa lustracyjna nie stworzyła wyraźnej granicy pomiędzy działaniem stanowiącym „współpracę” z

organami bezpieczeństwa a działaniem, które taką współpracą w rozumieniu ustawy być nie powinno, i pomimo tego, z tak szeroko zdefiniowanym działaniem powiązała środek quasi-penalny, jakim jest utrata kwalifikacji moralnych niezbędnych do zajmowania funkcji publicznych (należy wskazać na oczywiste podobieństwo do kary dodatkowej zakazu zajmowania określonych stanowisk lub wykonywania określonego zawodu - art. 42 § 2 Kodeksu karnego).

Uznając za zasadne twierdzenie, iż definicja „współpracy” zawarta w art. 4 ust. 1 ustawy nie określa materialnych jej elementów, a ponadto zbyt szeroko ujmuje jej formy (pomocnictwo przy operacyjnym zbieraniu informacji) zaproponowano, by „współpracę” w rozumieniu ustawy stanowiło świadome, tajne i dobrowolne współdziałanie w zakresie wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych z wymienionymi w ustawie jednostkami organów bezpieczeństwa, jeżeli współpraca ta skierowana była przeciwko opozycji demokratycznej, kościołom i innym związkom wyznaniowym, związkom zawodowym lub gdy szkodziła suwerennościowym dążeniom Narodu Polskiego, prawom obywatelskim albo dobrom osobistym człowieka. Ponadto rozszerzono katalog działań nie stanowiących w rozumieniu ustawy „współpracy” z organami bezpieczeństwa. Zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 4 ust. 2 ustawy - „współpraca” obejmować nie będzie zbierania i przekazywania informacji mieszczących się w zakresie zadań wywiadu, kontrwywiadu i ochrony granic, jak również działania, którego obowiązek wynikał z przepisów prawnych obowiązujących w czasie tego działania. Należało uznać, iż „napiętnowanie” takich działań nie jest sprawiedliwe, ani zgodne z interesem Państwa.

Projekt nowelizacji zakłada wyłączenie z wymienionego w ustawie pojęcia „służby” - takiej służby, której pełnienie w jednostkach wojskowych i milicyjnych wymienionych w ustawie, stanowiło wykonywanie obowiązku ustawowego i najczęściej wynikało z polecenia służbowego.

Zmiana brzmienia art. 1 ust. 2 ustawy, który określa kognicję Sądu Lustracyjnego (orzekanie o świadomym zatajeniu faktu pracy, służby lub współpracy) zezwoli na ocenę, czy osoba poddana lustracji świadomie złożyła nieprawdziwe oświadczenie odnośnie współdziałania z byłymi organami bezpieczeństwa państwa. Proponowane rozwiązanie czyni zadość kardynalnej zasadzie prawa karnego stanowiącej, iż bez winy nie ma przestępstwa. Ustawa lustracyjna wprowadzając środek quasi-penalny powinna być rozpatrywana w aspekcie zgodności jej przepisów z zasadami prawa karnego, tym bardziej, że w postępowaniu lustracyjnym w zakresie nie uregulowanym przepisami ustawy z dnia 11 kwietnia 1997 r. stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.

Ustawa lustracyjna nie określiła uprawnień i obowiązków Rzecznika Interesu Publicznego co nie jest zgodne z zasadą praworządności, w myśl której w demokratycznym państwie prawnym nie mogą istnieć organy, których kompetencje nie zostały określone przez ustawę. Zgodnie z projektem nowelizacji Rzecznik Interesu Publicznego powoływany przez Prezesa Sądu Najwyższego na czteroletnią kadencję będzie miał prawo przyłączenia się do postępowania przed Sądem Lustracyjnym, jeżeli uzna, że jego udział w tym postępowaniu sprzyjać będzie prawidłowej działalności orzeczniczej lub działalności organów i osób, do których kompetencji należy przygotowanie materiału dowodowego dla Sądu Lustracyjnego. Do zadań Rzecznika należeć powinno inicjowanie ścigania (zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa) sprawców przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości. Do przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości zalicza się m.in. fałszywe zeznania, fałszywe oskarżenie, tworzenie fałszywych dowodów, zatajanie niewinności innej osoby, zawiadomienie o przestępstwie, którego nie popełniono, popęcnictwo i przemoc wobec świadka.

Pozostałe zmiany zawarte w projekcie nowelizacji polegają na:

- wzmocnieniu prawa do obrony osoby poddanej lustracji poprzez przedłużenie terminu do złożenia odwołania od orzeczenia Sądu Lustracyjnego z 7 do 14 dni (art. 23 ust. 2),
- dostosowaniu przepisów ustawy do proponowanych zmian (wskutek odmiennego zdefiniowania pojęcia „współpracy” niezbędne jest skreślenie art. 22),
- usunięcia błędów techniczno-legislacyjnych (art. 13 ust. 3 ustawy).

Tłoczono z polecenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

---

Skierowano do druku 13 listopada 1997 r.

Cena 0,39 zł + 22% VAT
